נוי הסוכה וקישוטיה

מכילתא דרבי ישמעאל בשלח - מס' דשירה בשלח פרשה ג

״זה אלי ואנוהו״ - ר׳ ישמעאל אומר וכי אפשר לבשר ודם להנוות לקונו? אלא אנוה לו במצות, אעשה לפניו לולב נאה, סוכה נאה, ציצית נאה, תפילה נאה (תפילין נאות).[1]

פירוש בעל הטורים דברים פרק טז פסוק יג

״חַג הַסֻּכֹּת תַּעֲשֶׂה לְךָ שִׁבְעַת יָמִים בְּאָסְפְּךָ מִגָּרְנְךָ וּמִיִּקְבֶךָ״ - רמז לנויי סוכה לעטרה בשבולים״.[2]

מסכת שבת דף כב עמוד א

בָּעוּ מיניה מרבי יהושע בן לוי׃[3] מהו להסתפק מנויי סוכה כל שבעה? ... תניא׃ ״סְכָכָהּ כהלכתה, ועיטרה בקרמים ובסדינין המצויירין,[4] ותלה בה אגוזים אפרסקין שקדים ורמונים ופרכילי ענבים, ועטרות של שבלים, יינות של שמנים וסלתות - אסור להסתפק מהן עד מוצאי יום טוב האחרון של חג, ואם התנה עליהן - הכל לפי תנאו״.[5]

מסכת ביצה דף ל עמוד ב

... תניא׃ רבי יהודה בן בתירא אומר׃ מנין שכשם שחל שם שמים על החגיגה כך חל שם שמים על הסוכה? - תלמוד לומר׃ ״חג הסכות שבעת ימים להי״ ״, מה חג להי״ - אף סוכה להי״.[6] ... סוכה דמצוה - לא מהני בה תנאה.[7] - וסוכה דמצוה לא? והתניא׃ ״סככה כהלכתה, ועטרה בקרמים ובסדינין המצויירין, ותלה בה אגוזים, שקדים, אפרסקים, ורמונים, ופרכילי ענבים, יינות, שמנים, וסלתות, ועטרות שבולים - אסור להסתפק מהן עד מוצאי

---

[1] ראה נוסח דרשה זו בגמרא שבת קלג ע״ב: ״דתניא: זה אלי, ואנוהו - התנאה לפניו במצות; עשה לפניו סוכה נאה, ולולב נאה, ושופר נאה, ציצית נאה, ספר תורה נאה וכתוב בו לשמו בדיו נאה, בקולמוס נאה, בלבלר אומן וכורכו בשיראין נאין״. הפסוק משירת הים: ״זה אלי ואנוהו״ נדרש במקומו על המראה והחיזיון הגדול שראו בני ישראל (המכונים ״יורדי הים״) בקריעת ים סוף: ״מה שראתה שפחה על הים וכו׳ ״. ראה דברינו זה אלי ואנוהו – מה שראתה שפחה על הים בפרשת בשלח. אבל לדורות ולהלכה, משמש פסוק זה בסיס לרעיון של ״הידור מצווה״, מעין ״מצווה רוחבית״ לקיים כל מצוות עשה רלוונטית בהידור ובאופן נאה ואסתטי (אין הידור מצווה במצוות אל תעשה), עד שאפילו קבעו גבול כמה אדם צריך להוסיף לשם הידור מצווה: ״אמר ר׳ זירא: בהידור מצוה - עד שליש במצוה״ (בבא קמא ט ע״ב). נראה שמצוות הידור הכללית: ״זה אלי ואנוהו״ היא גם המקור לנוי הסוכה ועיטורה בכל מיני נוי וקישוטים.

[2] מפסוק זה לומדים דינים רבים הקשורים לעשיית הסוכה (ראה מחלוקת התלמוד הירושלמי והתלמוד הבבלי אם מברכים על עשיית הסוכה, עליו הרחבנו בדברינו וציוונו לעשות סוכה במועד זה) ובהם שעושים את הסוכה מפסולת הגורן והיקב. כלשון רש״י דברים טז יג (על בסיס הגמרא בסוכה יב ע״א): ״באספך מגרנך ומיקבך, למד שמסככין את הסוכה בפסולת גורן ויקב״. אך בעל הטורים מוצא בפסוק זה גם אסמכתה לנוי הסוכה! ולהלן נראה שנוי הסוכה המקורי של חז״ל הוא אכן פירות ותוצרים מתבואת הארץ. הסוכה עצמה נעשית מהפסולת, ונוי הסוכה מהמשובח, להראות שבחה של הארץ. ועל השולחן מהמשובח לשמחת החג. הכל אפוף ביבול הארץ. ולא מצאנו מקורות נוספים למצוות קישוט הסוכה (שאינה מצווה לעצמה, רק חלק מבניית הסוכה) וכל המחכימנו בנושא זה יבורך.

[3] שאלו את ר׳ יהושע בן לוי.

[4] קרמים הם יריעות צבעוניות כפי שמפרש שם רש״י.

[5] ״תניא״ זו מקורה בתוספתא סוכה פרק א הלכה ז: ״תלה בה אגוזין הפרסקאות ורמונים וגלוסקאות פרכילי ענבים ועטרות של שובלין – כשירה. לא יאכל מהן אפילו ביום טוב האחרון של חג, ואם התנה עליהן שיאכל מהן בחג מותר״. אבל הנוסח המובא בגמרא ברור יותר בכל הקשור להקצאת קישוטיי הסוכה במשך החג והימנעות מלהשתמש בהם לצורך אחר. ראה ההשוואה שהגמרא עושה שם עם דין נרות חנוכה: ״אמר רב יהודה אמר רב אסי אמר רב: אסור להרצות מעות כנגד נר חנוכה״. ושם משמע שכל העניין הוא בשל ביזוי מצווה, או זלזול במצווה והלימוד הבסיסי הוא ממצוות כיסוי הדם שיש לכסותו באופן מכובד, ביד, וכמאר הגמרא: ״במה ששפך – יכסה״. לענייננו, שים לב (שוב) שעיקר נויי הסוכה הם פירות וכלים המכילים מתנובת הארץ, כסמל לחג האסיף וברכת הארץ ולפיכך יש אפשרות שירצה להשתמש בהם למטרה מעשית אחרת, כגון לאכול מהם לכבוד החג. מה שנתלה על דפנות הסוכה וגגה, יתכבד ויעלה על שולחנה. והתשובה היא ש״אסור להסתפק מהם״ ואפילו לא בשמיני עצרת שכבר בטלה מצוות הסוכה. אבל אפשר להתנות כפי שנראה במקור הבא.

[6] כאן מדובר בסוכה עצמה, בסכך ובדפנות שיש בהם קדושת החג ואין לשנות בהם או להשתמש בהם לצורך אחר (ולהוסיף פשיטא שמותר). ועל כך בא מיד הדיון בהשוואה עם נוי הסוכה.

[7] ואין גם שום אפשרות להתנות על הסוכה. קיצרנו מאד במהלך הסוגיה והתמקדנו בסוכה של חג הסוכות: ״סוכה של מצווה״ בלשון הגמרא שהיא מעניינינו. הגמרא שם דנה גם ב: ״סוכה דעלמא״, היינו בסוכה שיש לאדם בחצרו כל השנה ומהו להסתפק מעציה ביום טוב של פסח או שבועות בהיבט של מלאכה ביום טוב (סותר, בונה). הרוצה להחכים ולהעמיק בנושא זה מוזמן לעיין במקור.

יום טוב האחרון של חג. ואם התנה עליהם - הכל לפי תנאו׳׳[8] - אביי ורבא דאמרי תרוייהו: באומר איני בודל מהם כל בין השמשות, דלא חלה קדושה עלייהו. אבל עצי סוכה דחלה קדושה עלייהו - אתקצאי לשבעה.[9]

רמב"ם הלכות שופר וסוכה ולולב פרק ו הלכה טז

וכן אוכלין ומשקין שתולין בסוכה כדי לנאותה אסור להסתפק מהן כל שמונה, ואם התנה עליהן בשעה שתלאן ואמר איני בודל מהן כל בין השמשות הרי זה מסתפק מהן בכל עת שירצה, שהרי לא הקצה אותן ולא חלה עליהן קדושת הסוכה ולא נחשבו כמותה.[10]

מסכת סוכה דף י עמוד א

משנה: פירס עליה סדין מפני החמה, או תחתיה מפני הַנְּשָׁר,[11] או שפירס על גבי הקינוף פסולה, אבל פורס הוא על גבי נקליטי המטה.[12]

גמרא: אמר רב חסדא: לא שנו אלא מפני הַנְּשָׁר, אבל לְנָאוֹתָהּ - כשרה.[13] ... לימא מסייע ליה: ״סיככה כהלכתה ועיטרה בקרמין ובסדינין המצוירין, ותלה בה אגוזין, שקדים, אפרסקין ורימונים, פרכילי ענבים ועטרות של שבולין, יינות שמנים וסלתות - אסור להסתפק מהן עד מוצאי יום טוב האחרון של חג. ואם התנה עליהם - הכל לפי תנאו״. - דלמא מן הצד.[14]

אתמר: נויי סוכה אין ממעטין בסוכה. אמר רב אשי: ומן הצד ממעטין [15] ... אתמר: נויי סוכה המופלגין ממנה ארבעה, רב נחמן אמר: כשרה, רב חסדא ורבה בר רב הונא אמרי: פסולה.[16] רב חסדא ורבה בר רב הונא הזדמנו

---

[8] הרי שניתן להתנות על נוי הסוכה שאם יהיה צורך ישתמשו בהם בחג. שים לב שוב שמלבד היריעות והסדינים המצוירים, כל שאר קישוטי הסוכה הם מתבואת הארץ וראויים למאכל ולפיכך הלשון ״להסתפק מהן״. והקישוטים של ימינו כגון שרשראות, נגזרות צבעוניות ונורות דולקות הם אולי השפעה חיצונית ונלקחו מתרבות קישוטי חג של עמים אחרים.

[9] אין להשוות את עצי הסוכה והסכך לנוי הסוכה, אומרת הגמרא. על הנוי ניתן להתנות ואין הוא בדרגת הקצאה או קדושה כמו הסוכה עצמה. הראשונים (ריטב״א, רשב״א ועוד) מחברים סוגיה זו עם הסוגיה שראינו במסכת שבת לעיל ומסיקים שהסוכה עצמה יש בה עניין של קדושה (ותוספות על הדף, ד״ה אבל עצי סוכה, מסיק שאיסור זה הוא מהתורה בשל ההיקש של חגיגה לסוכה), בעוד שנוי הסוכה הוא רק מדין ביזוי מצוה כמו נר חנוכה, עליו אומרת הגמרא הנ״ל בשבת: ״וכי נר חנוכה קדושה יש בו?״. אבל מלשון רמב״ן, בפירושו למגילה כה ע״ב (בדין התנאה על בית כנסת ומכירתו), משמע שגם בנוי סוכה יש מעין קדושה. על הלולב והסוכה הוא אומר: ״אף על פי שנזרקין לאחר זמן, בזמן מצוה יש בהן **קדושה של כבוד**״ ועל נוי הסוכה הוא אומר: ״דנויי סוכה אסורין בשעת מצותן משום **דחל שם שמים עליהן**״. ואגב, ראה בהמשך בגמרא שם את הדין המיוחד של מי שהצטייד בשבעה אתרוגים לשבעת הימים של החג, שבכל יום הוא מברך על אתרוג אחר ויכול אח״כ לאכול אותו לאלתר, לפי דעה אחת, או למחרת, לפי דעה אחרת.

[10] כך הוא סיכום הדברים בלשונו הברורה והקצרה של הרמב״ם. ויש שמדקדקים מלשונו (וכך גם לשון הרי״ף) שגם לדעת רמב״ם יש בעצם קדושה גם בנוי הסוכה, ואין פה רק עניין של ביזוי מצווה. שהרי רק אם התנה שאם ירצה יסתפק מהם במשך החג ״לא חלה עליהן קדושת הסוכה״. דין זה נזכר גם בשולחן ערוך הלכות סוכה סימן תרלח סעיף ב. בחלקו הראשון הוא מביא את ההלכה בדומה למה שראינו עד כה בגמרא ובראשונים ובעקבות הרמב״ם והרי״ף: ״וכן אוכלים ומשקים שתולין בסוכה כדי לנאותה, אסור להסתפק מהם כל שמונה, אפילו נפלו. וביו״ט ושבת אסור לטלטלם דמוקצים הם. ואם התנה עליהם בשעת שתלאם ואמר: איני בודל מהן כל בין השמשות של ח׳ ימים, הרי זה מסתפק מהם בכל עת שירצה, שהרי לא הקצה אותם ולא חלה עליהם קדושת הסוכה ולא נחשבו כמותה״. אבל בהמשך מביא השו״ע את תוספת האחרונים: ״יש מן האחרונים שכתבו דבזמן הזה אין נוהגים להתנות (מהרי״ל), והכי נהוג בנויין התלויים בסכך. אבל בנויין שנותנים בדפנות, כגון סדינים המצויירים, נוהגין לטלטלם מפני הגשמים אפילו בלא תנאי, משום דיש אומרים דאין איסור אפילו בדפנות עצמן, כל שכן בנויין ... אם סכך בהדס או תלה בסוכה אתרוג לנוי, מותר להריח בו, דלא הוקצה מריח, רק שלא יגע בו, דאסור בטלטול; ויש אוסרים בהדס״. ולהלכה, כל אחד ישאל את רבו.

[11] עלי הסכך שנושרים ויכולים לקלקל את המאכלים או סתם להטריד.

[12] משנה זו דנה בנושא פסילת הסוכה בגין חפץ גדול שמפריד בין היושבים בה ובין הסכך, כגון שפורסים סדין בתוך הסוכה שמוסיף צל ומרכך את חום השמש או מונע נפילה של עלים על היושבים. מנושא זה, מגיעה הגמרא לעניין נוי הסוכה כפי שנראה.

[13] המשנה, אומר רב חסדא, מדברת על סדין שנקשר בסוכה מהסיבות הנ״ל. אבל אם זה סדין לנוי – אין בעיה. האמנם? לא חשוב מה גודלו ואיך הוא תלוי? האם יש מצב שהנוי מאפיל על הסוכה עצמה?

[14] הברייתא: ״סיככה כהלכתה, ועטרה בקרמים ובסדינין המציירין וכו׳ ״, שראינו כבר פעמיים לעיל, היא לכאורה סיוע לשיטתו של רב חסדא שסדין לנוי איננו פוסל את הסוכה, אך הגמרא דוחה זאת ומפרידה בין סדין שתלוי לנוי על הקיר, שוודאי אינו פוסל את הסוכה ובין סדין גדול שנפרש בתקרת הסוכה ומסתיר באופן משמעותי את הסכך. ראה דברינו וסוכה תהיה לצל לחג הסוכות.

[15] כאן מדובר בסוכה גבולית בגודלה המזערי או המרבי. או שגובהה למעלה מעשרים אמה שהיא פסולה (ראה תחילת מסכת סוכה במשנה) והקישוטים כאילו מקטינים אותה, או שהיא בגודל המינימאלי הכשר: עשרה טפחים גובה, שבעה טפחים על שבעה טפחים בשטח, והקישוטים לוקחים בה נפח משמעותי מהדפנות או מהסכך. לפי הדעה הראשונה, ״איתמר״, נוי סוכה בכל מצב וגודל, אינו ממעט את שטח הסוכה, לטוב ולרע. אין הקישוטים יכולים להציל סוכה גבוהה (לומר שכעת תקרתה נמוכה יותר בגלל הנוי) וגם לא לפסול סוכה בגודל המינימלי (לומר שכעת היא נמוכה מעשרה טפחים). הנוי הוא חלק מפנים הסוכה ואינו משפיע על גודלה. אך לפי רב אשי, הדבר נכון לגבי הגובה, כפי שאמרנו, אבל בדפנות, נוי סוכה שמקטין את השטח הראוי לשבת בה – פוסל את הסוכה והיא נחשבת לקטנה משיעור השטח המינימלי הנדרש (לגבי גודל שטח הסוכה אין שיעור מקסימלי). ולהלכה נפסק כרב אשי, ראה רמב״ם הלכות שופר וסוכה ולולב פרק ה הלכה יח: ״נויי סוכה אין ממעטין בגובהה אבל ממעטין ברוחבה״.

[16] אחרי שאמרנו שנוי הסוכה אינו ממעט בגובה (לדעת כולם) ואחרי שרב חסדא עצמו אמר לעיל שכל הדין של פריסת סדין בתוך הסוכה הוא רק לעניין הַנְּשָׁר אבל לא לעניין הנוי, מתעורר הנושא מחדש לגבי קישוטים שמשתלשלים יותר מארבעה טפחים למטה מגג הסוכה, מה שמכונה: ״נויי סוכה המופלגים״ ונראה שרב נחמן הוא בדעת מיעוט שאין בעיה גם עם קישוטים ארוכים כאלה.

לביתו של ראש הגולה.[17] הלינם רב נחמן בסוכה שֶׁנּוֹיֶיהָ מופלגין ממנה ארבעה טפחים. שתקו ולא אמרו לו דבר. אמר (רב נחמן) להם: חזרו בהם חכמים משמועתם? - אמרו לו: אנן שלוחי מצוה אנן ופטורין מן הסוכה.[18]

רמב"ם הלכות שופר וסוכה ולולב פרק ה הלכה יח

היו נויי הסוכה מופלגין מְגֻנֶּהּ ארבעה טפחים או יתר - פסולה, שנמצא היושב שם כאילו אינו תחת הסכך אלא תחת הנויים שהן אוכלין וכלים שאין מסככין בהן.[19]

מסכת סוכה דף כח עמוד ב

תנו רבנן: כל שבעת הימים אדם עושה סוכתו קבע וביתו עראי. כיצד? היו לו כלים נאים - מַעֲלָן לסוכה, מצעות נאות - מעלן לסוכה. אוכל ושותה ומטייל בסוכה. מנא הני מילי? דתנו רבנן: תשבו כעין תדורו. מכאן אמרו: כל שבעת הימים עושה אדם סוכתו קבע וביתו עראי. כיצד? היו לו כלים נאים - מעלן לסוכה, מצעות נאות - מעלן לסוכה, אוכל ושותה ומטייל בסוכה, ומשנן בסוכה.[20]

שו"ת עטרת פז חלק א כרך ב - יורה דעה, הערות סימן ז הערה ד[21]

נשאלתי לפני זמן כביר בילדותי, אודות מנורות קטנות ושאר קישוטים הנפוצים למכירה לצורך קישוטי סוכה, אם מותר להשתמש בהם לצורך זה, משום שעיקרם של קישוטים אלו מיוצרים בבתי חרושת בחו״ל לצורך קישוט עץ האשוח, ביום חגם מולדו של שיקוצם הארור המתועב, אותו האיש ימש״ו.[22]

---

[17] לא ברור מי הוא ראש הגולה עליו מדובר כאן, אבל רב נחמן שמוזכר להלן ושקיבל את פניהם של רב חסדא ורבה בר רב הונא, הוא ״חתנא דבי נשיאה״ ונשא את יְלְתָא בתו לאישה.

[18] רב חסדא ורבה בר רב הונא לא חזרו בהם מדעתם שסוכה שיש בה קישוטים מופלגים היא פסולה: ״משום אוהל מפסיק״ כלשון רש״י שם, והסיבה שהם לא העירו לרב נחמן היא משום שהם היו פטורים מסוכה כדין שלוחי מצווה (ראה סוכה פרק ב משנה ד). ולהחמיר על עצמם לקיים מצוות סוכה כהלכתה לא ראו צורך, מה גם שלא רצו לפגוע בכבודו של רב נחמן. ראה פירוש בית הבחירה למאירי על הדף שמסיק מכאן מסקנה כללית: ״חכם שדעתו באיזה דבר לאיסור, ויש חכם אחר שכמותו שהוא מתיר, ונתארח זה האוסר עם המתיר, והניח לפניו מאותו דבר שנחלקו עליו, אין יוהרא אצל זה אם אינו אוכל ממנו״. אך לנו נראה שרב חסדא ורבה בר רב הונא עשו כל מאמץ לא לפגוע ברב נחמן מארחם ולא ראו בעיה גדול לישון לילה אחד בסוכה ש״חתנא דבי נשיא״ סבור שהיא כשרה ומן הסתם הורה כך לכל קהילתו ובני עירו. אבל משעה ששאל אותם רב נחמן אם ממעשיהם הוא יכול ללמוד שהם חזרו בהם ומודים לו, הם לא הססו מלומר לו את דעתם, בצורה מנומסת ועקיפה.

[19] להלכה אכן נפסק כשיטת רב חסדא ורבה בר רב הונא שנויי סוכה המופלגים, היינו רחוקים ארבעה טפחים, פוסלים את הסוכה. ראה גם לשון השולחן ערוך אורח חיים הלכות סוכה סימן תרכז סעיף ד: ״פירס סדין תחת הסכך לנוי, אם הוא בתוך ארבעה טפחים לגג כשרה; ואם הוא רחוק ד׳ טפחים מן הגג פסולה. ואם אינו לנוי, אף על פי שהוא בתוך ארבעה טפחים, פסולה. ויש ליזהר שלא לתלות שום נוי סוכה רק בפחות מד׳ לסוכה (מהרי״ל)״. אבל ראה פירוש משנה ברורה שמעיר שאם הנוי עצמו לא עושה צל משמעותי והוא עצמו ״חמתו מרובה מצילו״, יש שמקילים. ראה שם גם התייחסותו למנורות שתולים בגג הסוכה שהוא מעדיף שיהיו מרוחקות יותר מארבעה טפחים מהסכך מסיבות ברורות של בטיחות. ולנו נראה להוסיף שכל הדין של נויי סוכה המופלגים בא מעניין הסדין בו פתחה הגמרא וכפי שעולה בברור מלשון השולחן ערוך: ״פירס סדין תחת הסכך לנוי וכו׳ ״, וכך גם עולה מדבריהם של ראשונים רבים שסבורים שפסול זה הוא מדין ״סוכה תחת סוכה״. היינו, מדובר במשהו גדול ולא איזה שרשרת או נגזרת נייר קטנה שמשתלשלת מגג הסוכה. על גודלם של נויי הסוכה המופלגים לא מצאנו התייחסות במרבית הראשונים, פרט למאירי שם בסוכה שאומר: ״נויי סוכה המופלגין ממנה ... ארבעה טפחים ויש בהם רוחב שבעה על שבעה וצלתן מרובה מחמתן אין אלו טפלים אצל הסכך ליקרא נויי סוכה אלא מקום חשוב הם בפני עצמם וכו׳ ״. לפיכך, נראה לנו שעם רוב הקישוטים בימינו שנתלים על תקרת הסוכה אין בעיה גם אם ישתלשלו יותר מארבעה טפסים (32 ס״מ). ראה דיון מפורט בנושא זה באתר חידוש, ולהלכה למעשה, יעשה כל אחד שאלת רב בעירו וקהילתו.

[20] הוצאת הכלים והמצעות הנאים לסוכה גם היא חלק מכבודה של מצוות הסוכה ויכולה להיחשב גם כ:״זה אלי ואנוהו״, אבל נראה שהעיקר כאן הוא מדין ״תשבו כעין תדורו״ ולא מטעם נוי סוכה. ופשיטא שעל כלים ומצעות אלה לא יחולו דיני נוי סוכה ואין בעיה להזיז כלים אלה ולהחזירם לתוך הבית במקרה שיורד גשם או חום כבד ו״מצטער פטור מהסוכה״. ראה לשון הרמב״ם בהלכות שופר וסוכה ולולב פרק ו הלכה ה: ״כיצד היא מצות הישיבה בסוכה? שיהיה אוכל ושותה ודר בסוכה כל שבעת הימים, בין ביום בין בלילה, כדרך שהוא דר בביתו בשאר ימות השנה. וכל שבעת הימים עושה אדם את ביתו עראי ואת סוכתו קבע, שנאמר: בסוכות תשבו שבעת ימים. כיצד? כלים הנאים ומצעות הנאות – בסוכה. וכלי שתייה כגון אשישות וכוסות – בסוכה. אבל כלי אכילה כגון קדרות וקערות - חוץ לסוכה. המנורה - בסוכה, ואם היתה סוכה קטנה מניחה חוץ לסוכה״. מסיק מכך הרב משה שטרנבוך בספרו תשובות והנהגות כרך ה סימן רה: ״מבואר בדבריו דמה שמכניס כלים נאים בסוכה אינו מפני נוי הסוכה ויופיה, רק כדי שיהא דר כמו שדר בביתו, והיינו שלענין אכילה ושינה (שחייב בסוכה) חייב שתהא כביתו הקבוע״. ומשנה מפורשת היא במסכת סוכה פרק ד משנה ח: ״סוכה שבעה כיצד? גמר מלאכול לא יתיר סוכתו אבל מוריד את הכלים מן המנחה ולמעלה מפני כבוד יום טוב האחרון של חג״. ולעיל ראינו שבנוי הסוכה אסור להסתפק עד מוצאי יום טוב האחרון (ובחו״ל עד מוצאי שבת בראשית אם חל ראש השנה בימים חמישי שישי וכך ראשון ושמיני של סוכות). הרי מפורש שלכלים ולמצעות (ולכלי הכסף) אין דין נוי סוכה. אך ראה גם שו״ת אגרות משה אורח חיים חלק ה סימן מ סעיף ד שיוצר קשר בין ״תשבו כעין תדורו״ ובין נוי הסוכה ואחת ממסקנותיו שם היא שיש קישוטים שהם ״נוי מצווה ולא נוי סוכה״.

[21] הרב פנחס זביחי, צאצא למשפחת רבנים ונכבדים מאנוסי משהד (פרס). משמש כיום רב בירושלים וראש ישיבת עטרת פז.

[22] ״אותו האיש״ הוא ישו כמובן. ועל התואר ימש״ו, ימינו שאנו יושבים במדינה יהודית ריבונית חרף כל רדיפות הנצרות את היהדות לאורך דורות, ניתן אולי לוותר ...

ואמרתי, כי אפילו שיש בעיקרו של דבר זה של נוי הסוכה משום מצוה ... מ״מ אין חשש לתלות קישוטים אלו אף על גב שמיוצרים בביהח״ר עבור יום חגם ... כיון שהקישוטים הללו נעשו בתהליך יצור ע״י מכונות ללא כוונת אדם לעבודה זרה ממש, אף על פי שעל הקופסה מודפס שנעשו לצורך עבודה זרה אין זה אלא לפרסומת בעלמא ולכן יש להתירם ... בתנאי שלא השתמשו בהם בפועל לצורך קישוט חגיהם.[23]

חג שמח ומועדים לשמחה ולששון[24]
מחלקי המים

[23] וזכורני שציינתי פעם לפני חותני הרב יוסף יהודה ריינר ע״ה שקישוט נורות מהבהבות שקנה בשוק מאה שערים הם בצבעי אדום-ירוק ומן הסתם לא לסוכות שלנו נעשו אלא לחג המולד וענה לי: ״אבל זה יפה, לא? והיו בקופסא סגורה מבית החרושת״.

[24] ולא כמו ״ששון״ ו-״שמחה״ היריבים שמצאנו בגמרא סוכה מח ע״ב בנימא קצת הומוריסטית, אולי מחזה היתולי לשמחת בית השואבה: ״אותם שני מינים (כופרים), אחד שמו ששון ואחד שמו שמחה. אמר לו ששון לשמחה: אני עדיף ממך, שכתוב: ששון ושמחה ישיגו ונסו יגון ואנחה (ישעיהו לה י). - אמר לו שמחה לששון: אני עדיף ממך, שכתוב: שמחה וששון ליהודים (אסתר ח יז). אמר לו ששון לשמחה: יום אחד יעזבו אותך ויעשו אותך שליח, שכתוב: כי בשמחה תצאו. אמר לו שמחה לששון: יום אחד יעזבו אותך וימלאו בך מים, שכתוב: ושאבתם מים בששון״. ראה המשך הסיפור שם לשמחה ולששון בחג בו שׂוּלְשָׂה השמחה.